

УДК: 811.239-16/2

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2018.2\(41\).151353](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2018.2(41).151353)

ПРОСОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОРСЬКИХ КОМАНД В АНГЛОМОВНОМУ СУДНОПЛАВНОМУ ДИСКУРСІ ТА ХУДОЖНЬОМУ КІНОДИСКУРСІ

Марусіч Г.В.

викладач, Національний університет «Одеська Морська Академія»

У статті досліджено просодична організація стандартних англомовних команд, що використовуються в двох видах дискурсу – судноплавному, в процесі професійного морського спілкування й зображувальному художньому кінодискурсі, де ці команди є елементами мовлення персонажів. На основі авторської класифікації морських команд за їх лексичною та граматичною структурою здійснено комплексне фонетичне дослідження з залученням аудиторського та електроакустичного аналізу. Порівняльний аналіз просодичних особливостей аутентичних морських команд з морськими командами, виокремленими з британських та американських фільмів на морську тематику, дало підстави констатувати більш яскраву та різноманітну просодичну організацію команд у художньому кінодискурсі. Морські команди у художньому кінодискурсі вирізняються більшою кількістю висхідних, скандентних та змінних шкал, а також більшою кількістю високих спадних, висхідних термінальних тонів та складних термінальних тонів, а саме спадно-висхідного та висхідно-спадного. Морські команди в художньому кінодискурсі характеризуються прискореним або помірним темпом вимовлення на відміну від аутентичних морських команд, що маркуються помірним та сповільненим темпом. На відміну від аутентичних морських команд, для яких більш характерною є помірна гучність виголошення, морські команди, вилучені з англомовних британських та американських фільмів, маркує підвищена гучність. Морські команди в художньому кінодискурсі характеризуються більш широким діапазоном ЧОТ, більш високими значенням середньоскладової ЧОТ, а також розширенням діапазону ЧОТ у досліджуваних термінальних тонах. Темпоральні особливості морських команд у художньому кінодискурсі проявляються у швидшому темпі артикуляції та меншій середній тривалості пауз у порівнянні з аутентичними морськими командами. Здійснене експериментальне дослідження морських команд довело висунуту гіпотезу про існування певного набору частотних, темпоральних та динамічних параметрів, що беруть участь у диференціації аутентичних морських команд за функціональною належністю, а також просодичному оформленні морських команд у художньому кінодискурсі.

Ключові слова: судноплавний дискурс, англомовні команди, просодичні особливості, частотні параметри, динамічні параметри, темпоральні параметри.

ПРОСОДИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ МОРСКИХ КОМАНД В АНГЛОЯЗЫЧНОМ СУДОХОДНОМ ДИСКУРСЕ И В ХУДОЖЕСТВЕННОМ КИНОДИСКУРСЕ

Марусич А.В.

преподаватель, Национальный университет «Одесская Морская Академия»

В статье исследована просодическая организация стандартных англоязычных команд, используемых в двух видах дискурса – судоходном, в процессе профессиональной морской коммуникации, и в изображенном художественном кинодискурсе, где эти команды являются элементами речи персонажей. На основе авторской классификации морских команд по их лексической и грамматической структуре осуществлено комплексное фонетическое исследование с использованием аудиторского и электроакустического анализа. Сравнительный анализ просодических особенностей аутентичных морских команд с морскими ко-

мандами, выделенными из американских и британских кинофильмов на морскую тематику дал основание констатировать более яркую и разнообразную просодическую организацию команд в художественном дискурсе. Морские команды в художественном кинодискурсе отличаются большим количеством восходящих, скандентных и переменных шкал, а также большим количеством высоких нисходящих, восходящих тонов и сложных терминальных тонов, а именно, нисходяще-восходящего и восходяще-нисходящего. Морские команды в художественном дискурсе характеризуются убыстренным или замедленным темпом произнесения в отличие от аутентичных морских команд, которые маркируются нормальным или замедленным темпом. В отличие от аутентичных морских команд, для которых более характерной является умеренная громкость произнесения, команды в художественном кинодискурсе маркируются повышенной громкостью. Морские команды в художественном кинодискурсе характеризуются более широким диапазоном ЧОТ, более высокими значениями среднеслоговой ЧОТ, а также расширением диапазона ЧОТ в исследуемых терминальных тонах. Темпоральные особенности морских команд в художественном кинодискурсе проявляются в более быстром темпе артикуляции и в меньшей средней длительности пауз в сравнении с аутентичными морскими командами. Проведенное экспериментальное исследование морских команд подтвердило выдвинутую гипотезу о наличии определенного набора частотных, темпоральных и динамических параметров, участвующих в дифференциации исследуемых команд в двух видах дискурса.

Ключевые слова: судоходный дискурс, англоязычные команды, просодические особенности, частотные параметры, динамические параметры, темпоральные параметры.

PROSODIC PECULIARITIES OF ENGLISH STANDARD COMMANDS IN SHIPPING DISCOURSE AND IN THE FILM DISCOURSE

Marusich H.

lecturer, National University "Odessa Maritime Academy"

The article deals with the investigation of prosodic organization of English standard commands used in two types of discourses – in the shipping discourse in the process of professional maritime communication and in the film discourse where these commands serve as elements of personages' speech. The complex phonetic research including auditory and electroacoustic analysis based on the author's classification of words of command has been held. Comparative analysis of prosodic peculiarities of authentic commands with the commands taken from British and American films on a maritime theme made it possible to state more vivid and diverse prosodic organization of English commands in film discourse. Maritime commands in film discourse are characterized by a larger number of Ascending, Scandent and Broken Scales, as well as a larger number of High Falling, Rising and complex terminal tones, namely the Fall-Rise and the Rise-Fall. Maritime commands in film discourse are also characterized by quickened or slow tempo unlike authentic commands which are marked by normal or slow tempo. Authentic commands unlike commands in film discourse are characterized by normal loudness compared with increased loudness in imitation. Maritime commands in film discourse are characterized by wider frequency range, higher average frequency as well as wider frequency range in terminal tones. Temporal peculiarities of maritime commands in film discourse are manifested in quicker tempo of articulation and shorter average length of pauses compared with those of authentic commands. Thus the instrumental analysis of the oral English maritime commands has proved the preliminary hypothesis that there exists a certain set of melodic, temporal and dynamic parameters capable of differentiating between authentic commands and maritime commands in film discourse.

Key words: shipping discourse, English maritime commands, prosodic peculiarities, melodic parameters, temporal parameters, dynamic parameters.

Вступ

Особливості судноплавного дискурсу взагалі та морських команд зокрема обумовлено специфікою мореплавства як такого. Тому вивчення

лінгвальних та екстралінгвальних особливостей спілкування в межах судна представляється актуальним та перспективним для виявлення алгоритму жорстко структурованої інституціональної комунікації.

Основними характеристиками інституціонального дискурсу є жорстка структура при максимумі мовленнєвих обмежень, фіксована зміна комунікативних ролей, примат глобальної організації та обмежена кількість глобально певних цілей (Макаров 2003: 176). М.Ю.Олешков виокремлює наступні системотворчі ознаки інституціонального дискурсу: статусно-кваліфіковані учасники, локалізований хронотоп, конвенційна мета, ритуально зафіксовані цінності, інтенційно «закріплені» стратегії, обмежена номенклатура жанрів й жорстко обумовлений арсенал прецедентних феноменів (Олешков 2006: 63). Таке розуміння інституціональності дозволяє віднести судноплавний дискурс до конвенціональної, культурно-обумовленої, нормативної мовленнєвої взаємодії людей, що приймають на себе певні статусні ролі в межах певного соціального організму, в нашому випадку – судна.

Головною **метою** цієї роботи є співставлення просодичної організації англомовної команди, що використовується в двох видах дискурсу: аутентичному судноплавному дискурсі та у зображувальному художньому кінодискурсі. Для досягнення поставленої мети було здійснено комплексний фонетичний (аудиторський та електроакустичний) аналіз досліджуваних команд. В аудиторському аналізі взяли участь 10 аудиторів – 5 викладачів кафедри фонетики англійської мови й 5 аспірантів, які спеціалізуються з цієї ж дисципліни. Інструментальний аналіз проводився за допомогою комп'ютерної програми PRAAT 5.0, яка уможлиблює отримання інформації про основні акустичні характеристики синтагм і фраз.

Методи дослідження

Для досягнення поставленої у роботі мети застосовано як загальнонаукові, так і спеціальні **методи дослідження**. У межах загальнонаукових методів залучаємо *описовий* метод для виявлення комплексу характерних ознак об'єкта дослідження; методи *аналізу й синтезу* для формування узагальнених уявлень про природу англомовного судноплавного дискурсу, що отримано на підставі синтезу його складників; також використовуємо *кількісний аналіз* для висвітлення внутрішньої та зовнішньої динаміки предмета дослідження. Серед спеціальних фонетичних методів насамперед використано *слуховий і аудиторський* аналізи, які дали можливість виявити суб'єктивно сприймані просодичні характеристики мовлення; *інструментальний* аналіз прислужився в описі об'єктивних фізичних характеристик досліджуваних мовленнєвих творів; *інтерпретація* даних, отриманих емпіричним шляхом під час *аудиторського й інструментального* аналізу, дала змогу виявити релевантні просодичні параметри досліджуваних об'єктів і визначити роль просодії в оптимізації передачі мовленнєвого повідомлення.

Зазначимо, що основною одиницею дослідження було обрано тональну групу (або синтагму), тобто відносно закінчений за змістом відрізок мовленнєвого ланцюга, межі якого визначаються тільки просодичними засобами. Інструментальному аналізу підлягали команди на кермо, стандартні команди в машинне відділення, команди при постановці судна на якір, команди

при швартуванні, команди при небезпеці на судні або за бортом, команди при заправці судна паливом. Загалом було відібрано 6 видів команд.

Результати та обговорення

У роботі використано авторські класифікації морських команд за їхньою лексичною та граматичною структурою (Марусіч 2016: с.225-226). За лексичною структурою команди поділяються на: 1) повністю трафаретні команди; 2) команди, які передбачають альтернативні лексичні складові за ознакою антонімії; 3) команди, які в своєму ядрі містять трафаретні конструкції, але варіюються у фактуальних деталях. За граматичною структурою виділяємо такі види команд: 1) однослівні команди; 2) команди, виражені дієсловом у наказовому способі і іменником або особовим займенником в об'єктному відмінку.

Під час інструментального аналізу морських команд, вилучених з англомовних фільмів, дослідженню підлягали ті ж самі частотні, темпоральні та динамічні характеристики, що і при дослідженні аутентичних морських команд.

Порівняємо отримані узагальнені результати дослідження середньої ЧОТ, максимальних та мінімальних значень ЧОТ у синтагмі, діапазону ЧОТ, локалізацію тональних максимумів та мінімумів у межах синтагми, а також частотні характеристики термінальних тонів (максимальні та мінімальні значення, діапазон ЧОТ).

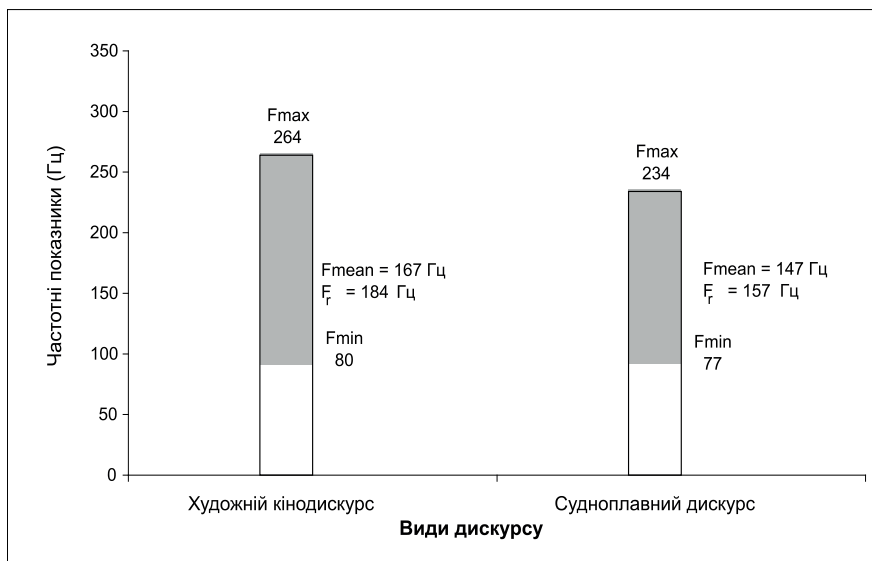

Рис. 1. Частотні характеристики морських команд у двох видах дискурсу

Результати, представлені на рис. 1, свідчать про розширення середнього діапазону ЧОТ ($F_{\Delta}=184$ Гц) у морських командах, вилучених з англомовних фільмів, у порівнянні з аутентичними морськими командами ($F_{\Delta}=157$ Гц). Максимальні та мінімальні значення ЧОТ у художньому кінодискурсі преважують над відповідними значеннями у судноплавному дискурсі. Середній рівень ЧОТ аутентичних морських команд є на 42 Гц меншим у порівнянні

з морськими командами у художньому кінодискурсі. Розширення діапазону ЧОТ відбувається шляхом збільшення верхньої межі ЧОТ.

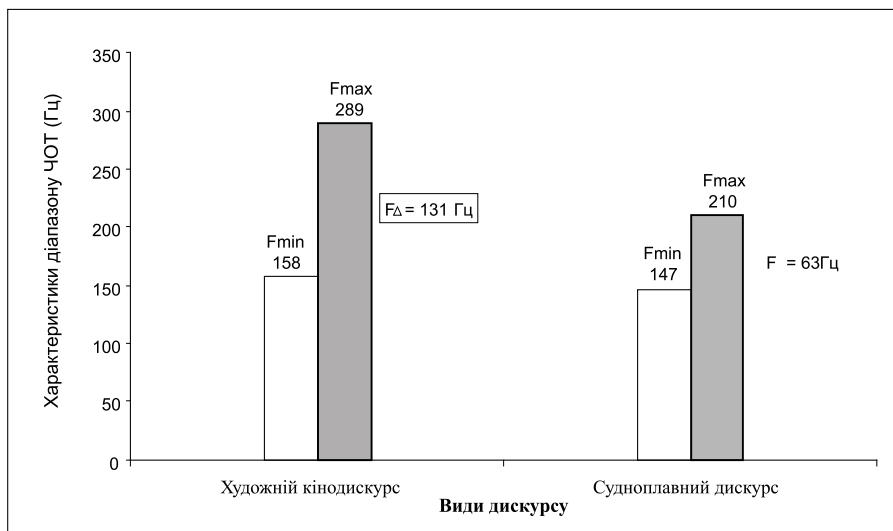
Проаналізуємо частотні особливості основних видів термінальних тонів у двох досліджуваних видах дискурсу (табл. 1).

Таблиця 1

Частотні характеристики спадного термінального тону в морських командах у двох видах дискурсу

Вид дискурсу	Характеристики діапазону ЧОТ (Гц)		
	F_{max}	F_{min}	F_{Δ}
Художній кінодискурс	203	123	80
Судноплавний дискурс	207	131	76

Як свідчать дані, представлені у таблиці 1, діапазон спадного термінального тону в морських командах у досліджуваних фільмах є дещо ширшим ($F_{\Delta} = 80$ Гц) у порівнянні з аутентичними морськими командами ($F_{\Delta} = 76$ Гц), але різниця не є суттєвою. Частотний пік спадного термінального тону, а також його мінімальне значення, є вищими в морських командах, вилучених з судноплавного дискурсу.

Рис. 2. Частотні характеристики висхідного термінального тону у морських командах у двох видах дискурсу

Диференційною ознакою висхідного термінального тону (рис. 3.26) є значно ширший його діапазон у морських командах, вилучених з англійських фільмів, у порівнянні з діапазоном висхідного термінального тону аутентичних морських команд ($F_{\Delta} = 131$ Гц vs $F_{\Delta} = 63$ Гц). Максимальні та мінімальні частотні показники висхідного термінального тону морських команд у художньому кінодискурсі перевищують відповідні показники морських ко-

манд у судноплавному дискурсі.

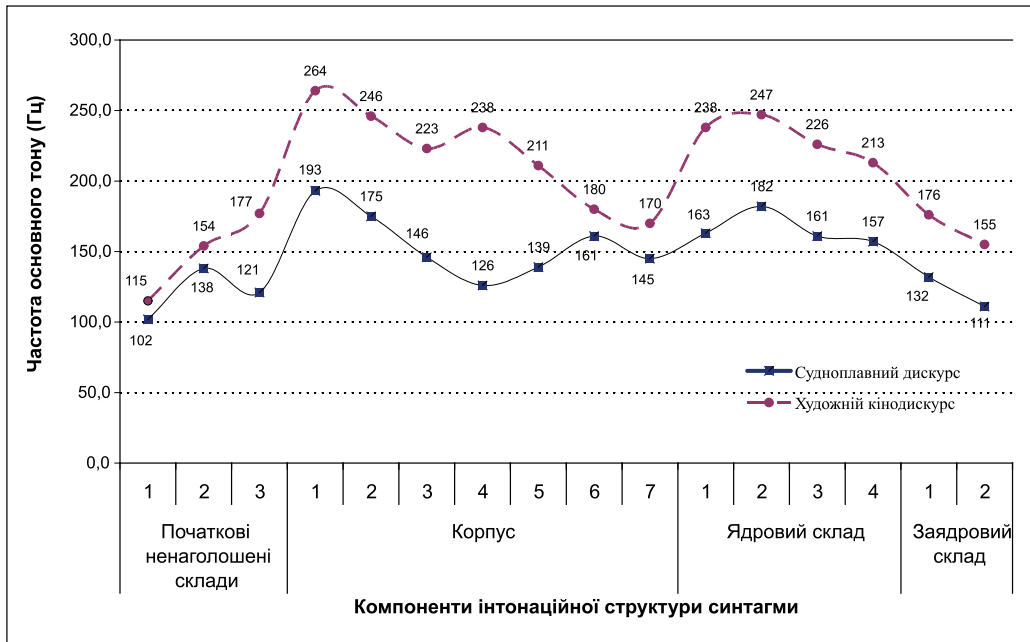
Таблиці 3.24 та 3.25 ілюструють частотні характеристики емфатичних термінальних тонів (спадно-висхідного та висхідно-спадного) у морських командах, вилучених з англомовних фільмів та аутентичного судноплавного дискурсу.

Таблиця 2
Діапазон ЧОТ спадно-висхідного термінального тону у морських командах у двох видах дискурсу

Вид дискурсу	Характеристики діапазону ЧОТ (Гц)					
	$F_{\max}$ спадн.	$F_{\min}$ спадн.	$F_{\max}$ висхід.	$F_{\min}$ висхід.	F_{Δ} спадн.	F_{Δ} висхід.
Художній кінодискурс	278	108	254	120	170	134
Судноплавний дискурс	206	136	169	124	70	45

Як свідчать дані таблиці 2, діапазон як спадної частини (F_{Δ} спадн = 170 Гц), так і висхідної частини (F_{Δ} висхід = 134 Гц), є значно ширшим у морських командах, взятих з художнього кінодискурсу, у порівнянні з відповідними параметрами спадно-висхідного термінального тону аутентичних морських команд (F_{Δ} спадн. = 70 Гц та F_{Δ} висхід. = 45 Гц).

На рис. 3 зображено узагальнені тональні контури аутентичних морських команд та морських команд у зображувальному кінодискурсі.

Рис. 3. Узагальнені тональні контури морських команд у кінодискурсі та судноплавному дискурсі

Відповідно до отриманих результатів, показники ЧОТ морських команд у художньому кінодискурсі на всіх компонентах інтонаційної структури синтагми, які досліджуються, є достатньо вищими за відповідні показники ЧОТ в аутентичних морських командах. Спадний рух основного тону в шкалі є більш яскраво вираженим у морських командах, вилучених з англomовних фільмів. Обидва узагальнені тональні контури є сильно початковими, тобто з локалізацією максимуму ЧОТ на першому наголошеному складі (судноплавний дискурс – 193 Гц та художній кінодискурс – 264 Гц). Хоча різниця між значенням ЧОТ першого наголошеного складу та максимальним значенням ЧОТ ядерного ядрового складу є несуттєвою (судноплавний дискурс – 11 Гц та художній кінодискурс – 17 Гц). Отже, збільшення значень ЧОТ та більш значимі тональні зміни в узагальненому тональному контурі морських команд у англomовних фільмах пов'язані, мабуть, з більшою спрямованістю цих команд на привернення уваги аудиторії.

Подальшим етапом інструментального аналізу є дослідження темпоральних особливостей морських команд у художньому кінодискурсі та їх порівняння з темпоральними особливостями аутентичних морських команд. Результати дослідження середньої тривалості складу (СТС), коефіцієнту паузації, а також середньої тривалості пауз представлено у таблицях 3 та 4.

Таблиця 3

**Середня тривалість складу в морських командах
у двох видах дискурсу**

Вид дискурсу	Середня тривалість складу (мс)		
	t_{Σ} (мс)	n	t_s (мс)
Художній кінодискурс	1128,0	6,0	188
Судноплавний дискурс	1191,2	5,5	217

Результати аналізу показників середньої тривалості складу у двох видах дискурсу свідчать про те, що темп артикуляції морських команд у художньому кінодискурсі перевищує темп артикуляції аутентичних морських команд ($t_s = 188$ мс та $t_s = 217$ мс).

Таблиця 4

**Темпоральні особливості морських команд
у двох видах дискурсу**

Вид дискурсу	Коефіцієнт паузації (у відносних одиницях)	Середня тривалість пауз (мс)
Художній кінодискурс	1,2	388
Судноплавний дискурс	1,35	476

За даними таблиці 4 паузальна насиченість аутентичних морських команд ($K_p = 1,35$) є дещо вищою в порівнянні з паузальною насиченістю морських команд у художньому кінодискурсі ($K_p = 1,2$). Стосовно середньої тривалості пауз, то ця величина є більшою у групі аутентичних морських команд (476 мс) у порівнянні з морськими командами в художньому кінодискурсі (388 мс).

Паузальна насиченість досліджуваних груп морських команд не відрізняється значною варіативністю. У просодичному оформленні морських команд в обох видах дискурсу превалюють надкороткі, короткі та середні паузи (рис. 4).

Спільними особливостями паузального насичення морських команд в обох видах дискурсу є превалювання коротких пауз (художній кінодискурс – 64 %; судноплавний дискурс – 69 %). Другими за частотністю ужитку є середні за тривалістю види пауз (художній кінодискурс – 19 %; судноплавний дискурс – 26 %). Наймеш частотними є надкороткі паузи (художній кінодискурс – 17 %; судноплавний дискурс – 5 %). Слід зазначити, що в морських командах в англійських фільмах кількість надкоротких пауз переважає над кількістю цих видів пауз в аутентичних морських командах, тоді як кількість середніх пауз, навпаки, є меншою.

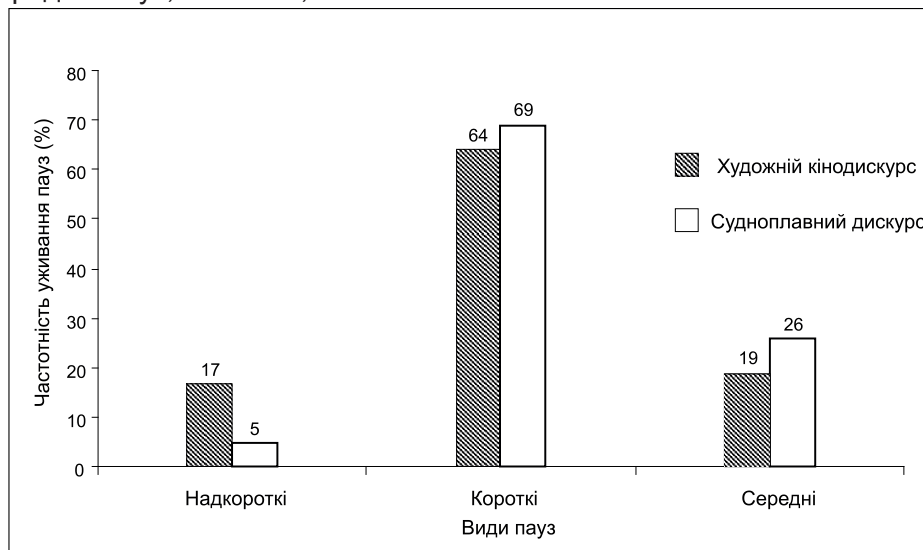

Рис. 4. Види пауз у морських командах у художньому та судноплавному дискурсі

Таким чином, збільшення темпу мовлення відбувається не тільки шляхом зменшення середньої тривалості складу, як відзначалося вище, але й шляхом зменшення загальної тривалості пауз, а також скорочення кількості пауз середньої тривалості.

Проаналізуємо динамічні характеристики двох груп морських команд, а саме середньоскладову інтенсивність (дБ), пікову інтенсивність (дБ) та діапазон інтенсивності (дБ).

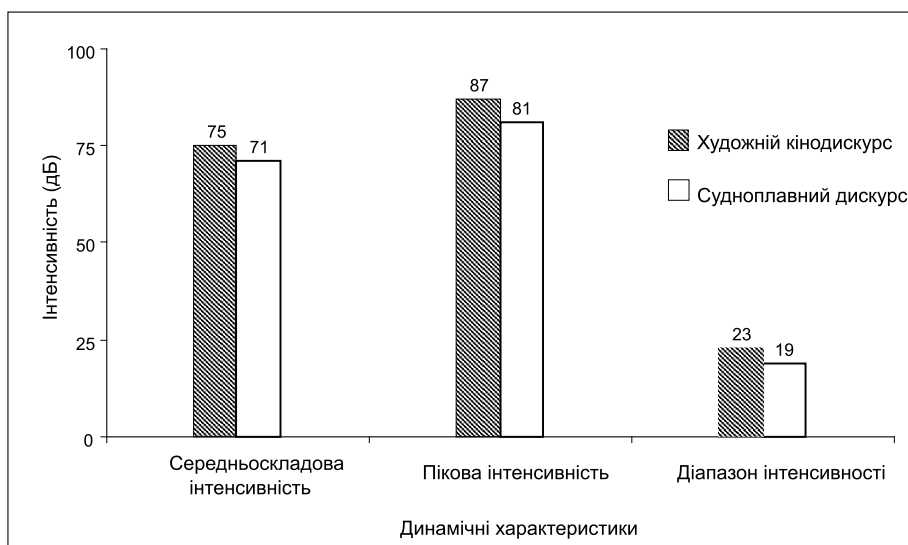

Рис. 5. Динамічні характеристики морських команд у двох видах дискурсу

Усі показники інтенсивності морських команд у художньому кінодискурсі є вищими за ці ж самі параметри у морських командах у судноплавному дискурсі. Діапазон інтенсивності аутентичних морських команд є на 4 дБ меншим за діапазон інтенсивності морських команд у художньому кінодискурсі.

Висновки

Порівняльний аналіз просодичних особливостей аутентичних морських команд з морськими командами, виокремленими з британських та американських фільмів на морську тематику, дає підстави зробити такі висновки:

- Морські команди у художньому кінодискурсі вирізняються більшою кількістю висхідних, скандентних та змінних шкал, а також більшою кількістю високих спадних, висхідних термінальних тонів та складних термінальних тонів, а саме спадно-висхідного та висхідно-спадного.
- Морські команди в художньому кінодискурсі характеризуються прискореним або помірним темпом вимовляння на відміну від аутентичних морських команд, що маркуються помірним та сповільненим темпом. У художньому кінодискурсі переважає кількість уживання в морських командах емпатичних пауз.
- На відміну від аутентичних морських команд, для яких більш характерною є помірна гучність виголошення, морські команди, вилучені з англійських та американських фільмів, маркує підвищена гучність.
- Морські команди в художньому кінодискурсі характеризуються більш широким діапазоном ЧОТ, більш високими значеннями середньоскладової ЧОТ, а також розширенням діапазону ЧОТ у досліджуваних термінальних тонах.
- Темпоральні особливості морських команд у художньому кінодискурсі проявляються у швидшому темпі артикуляції та меншій середній тривалості пауз у порівнянні з аутентичними морськими командами.

Таким чином, здійснене експериментальне дослідження морських ко-

манд довело висунути гіпотезу про існування певного набору частотних, темпоральних та динамічних параметрів, що беруть участь у диференціації аутентичних морських команд за функціональною належністю, а також просодичному оформленні морських команд у художньому кінодискурсі.

Список літератури

- Макаров М. Л. Основы теории дискурса. М.: ИТДГК «Гнозис», 2003. 280 с.
Марусич А.В. Лингвальные особенности стандартных фраз в судоводном дискурсе // Наукові Записки Вінницького ДПУ ім.М.Коцюбинського. Вінниця,2016. Вип. 23. 310с. С.223-227.
Олешков М. Ю. Основные параметры модели профессиональной коммуникации (на примере дидактического дискурса) // Социокультурные проблемы в образовании. Межвуз. сб. науч. трудов / под ред. А. А. Вербицкого, Н. В. Жуковой. М.: РИЦ МГОПУ им. М.А. Шолохова, 2006. С. 62–71.

References

- Makarov, M. L. (2003) Osnovy teorii diskursa. M.: ITD GK «Gnozis».
Marusich, A.V. (2016). Lingval'nye osobennosti standartnyh fraz v sudohodnom diskurse. In Naukovi Zapiski Vinnic'kogo DPU im.M.Kocjubins'kogo. Vinnicja, Vip. 23, 223-227.
Oleshkov, M. Ju. (2006). Osnovnye parametry modeli professional'noj kommunikacii (na primere didakticheskogo diskursa). In Sociokul'turnye problemy v obrazovanii. Mezhvuz. sb. nach. trudov / pod red. A. A. Verbickogo, N. V. Zhukovoj. M.: RIC MGOPU im. M.A. Sholohova, 62–71.

Стаття надійшла до редакції 24.09.2018 р.